Klub 44 F

Redaguje Elżbieta ZAWISTOWSKA

Rozwiązania zadań z numeru 4/2020

Przypominamy treść zadań:

696. Z punktu A kondensatora cylindrycznego wylatuje lekko rozchodząca się wiązka jonów dodatnich. Kąt rozwarcia wiązki wynosi α (rys. 1, 2). Wszystkie jony w wiązce mają taką samą energię. Jony, których prędkość w punkcie A jest prostopadła do odcinka OA, poruszają się po okręgu o promieniu $r_0 = |OA|$, współśrodkowym z okładkami kondensatora. Wykazać, że wiązka jonów ponownie zogniskuje się w pewnym punkcie B, i znaleźć kąt AOB. Wyznaczyć maksymalną szerokość wiązki.

697. W układzie przedstawionym na rysunku 3 oba bloczki nie obracają się, a nitki mogą ślizgać się po nich bez tarcia. Bloczek ruchomy jest nieważki, masy ciężarków są dane. Znaleźć przyspieszenie ciężarka o masie $3m$.

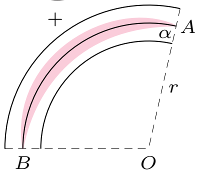

Rys. 1

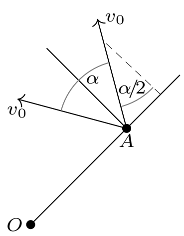

Rys. 2

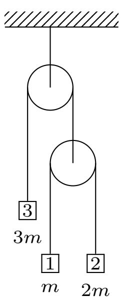

Rys. 3

696. Linie pola elektrycznego w kondensatorze cylindrycznym skierowane są wzdłuż promieni okładek i w rozważanym przypadku mają zwrot do punktu O. Z prawa Gaussa wartość natężenia pola $E = b/r$, gdzie r jest odległością od punktu O, b stałą proporcjonalności. Przyspieszenie dośrodkowe jonu poruszającego się po orbicie o promieniu r_0 wywołane jest siłą $F = qb/r_0 = m\omega_0^2 r_0$, stąd prędkość kątowa jonu $\omega_0 = \sqrt{qb/(mr_0^2)}$.

Na jon odległy o $r_0 + x$ od środka okręgu O działa w układzie wirującym wokół osi kondensatora siła

$$F_x = -\frac{qb}{r_0 + x} + m\omega^2 (r_0 + x),$$

gdzie ω jest prędkością kątową jonu i możemy ją otrzymać z zasady zachowania momentu pędu:

$$m\omega_0 r_0^2 = m\omega (r_0 + x)^2, \quad \omega = \omega_0 r_0^2/(r_0 + x)^2.$$

Stąd

$$F_x = -\frac{bq\left(2r_0 x + x^2\right)}{(r_0 + x)^3}.$$

Dla $x \ll r_0$

$$F_x = -\frac{2bq}{r_0^2} x = -kx.$$

Jony, których prędkość w punkcie A tworzy mały kąt z prędkością jonów na podstawowej orbicie, wykonują radialne drgania harmoniczne o okresie

$$T = 2\pi\sqrt{m/k} = 2\pi\sqrt{mr_0^2/(2bq)},$$

który jest jednakowy dla wszystkich jonów. Po czasie $T/2$ wszystkie jony, które wystartowały w punkcie A, spotkają się w jednym punkcie B orbity podstawowej. Szukany kąt AOB ma wartość $\varphi = \omega_0 T/2 = \pi/\sqrt{2}$.

Związek między amplitudą drgań w ruchu harmonicznym i maksymalną prędkością ma postać: $x_{\max} = v_{\max} T/(2\pi)$. W naszym przypadku

$$v_{\max} = \omega_0 r_0 \sin\alpha/2 \approx \omega_0 r_0 \alpha/2.$$

Maksymalna szerokość wiązki jonów

$$d = 2x_{\max} = r_0\alpha/\sqrt{2}.$$

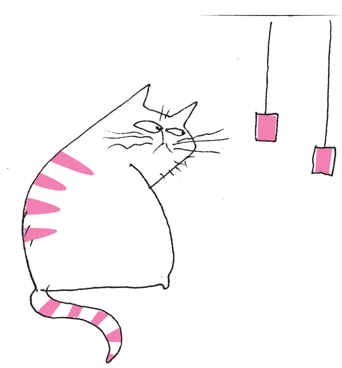

697. Ciężarki 1 i 2, o łącznej masie $3m$, ślizgają się po ruchomym bloczku, zatem naprężenie N nici, na której zawieszony jest ten bloczek, jest mniejsze od $3mg$. Ciężarek 3 porusza się w dół, a jego równanie ruchu ma postać $3ma = 3mg - N$, gdzie a jest szukanym przyspieszeniem.

Ponieważ bloczek ruchomy jest nieważki, naprężenie N_1 nici, na której zawieszone są ciężarki 1 i 2, równe jest połowie naprężenia górnej nici: $N_1 = N/2$.

Oznaczmy przez a_1 przyspieszenia ciężarków 1 i 2 w układzie nieinercjalnym związanym z ruchomym bloczkiem. Równanie ruchu układu obu ciężarków ma postać

$$3ma_1 = m(g + a),$$

równanie ruchu ciężarka pierwszego

$$ma_1 = N/2 - mg - ma.$$

Rozwiązując powyższy układ równań, otrzymujemy wynik:

$$a = g/17.$$

Czołówka ligi zadaniowej **Klub 44 F** po uwzględnieniu ocen rozwiązań zadań 686 ($WT = 3{,}23$) i 687 ($WT = 2{,}4$) z numeru 11/2019

Tomasz Rudny	Poznań	41,38
Michał Koźlik	Gliwice	39,70
Paweł Perkowski	Ożarów	36,18
Krzysztof Magiera	Łosiów	32,62
Jacek Konieczny	Poznań	29,80
Ryszard Woźniak	Kraków	28,77
Aleksander Surma	Myszków	27,75
Mateusz Kapusta	Wrocław	25,37
Sławomir Buć	Mystków	22,22

Klub 44 M

Redaguje Marcin E. KUCZMA

Rozwiązania zadań z numeru 4/2020

Przypominamy treść zadań:

799. Czy da się tak uporządkować zbiór wszystkich dodatnich liczb całkowitych, by otrzymać ciąg różnowartościowy, w którym każde dwa sąsiednie wyrazy albo różnią się o 2, albo jeden z nich jest dwukrotnością pozostałego?

800. Dla ustalonych liczb dodatnich a, b określamy funkcję $f\colon (0,\infty) \to \mathbb{R}$ wzorem

$$f(x) = \frac{1}{2}\left(\exp\left(-\frac{a}{x}+1\right) + \exp\left(-\frac{b}{x}+1\right)\right).$$

- Uzasadnić, że istnieje dokładnie jedna liczba $L = L(a,b) > 0$, dla której $f(L) = 1$, i że $\min\{a,b\} \leqslant L(a,b) \leqslant \max\{a,b\}$; zatem liczba $L(a,b)$ może być uważana za pewną średnią liczb a, b.
- Znaleźć, gdzie ta średnia wpisuje się w ciąg nierówności $H(a,b) \leqslant G(a,b) \leqslant A(a,b)$ między średnimi: harmoniczną, geometryczną i arytmetyczną liczb a, b?

Czołówka ligi zadaniowej **Klub 44 M** po uwzględnieniu ocen rozwiązań zadań 793 ($WT = 1{,}62$) i 794 ($WT = 2{,}50$) z numeru 1/2020

Janusz Fiett	Warszawa	43,82
Franciszek S. Sikorski	Warszawa	41,28
Łukasz Merta	Kraków	40,14
Zbigniew Skalik	Wrocław	40,04
Błażej Żmija	Kraków	39,73
Michał Adamaszek	Kopenhaga	39,02
Paweł Burdzy	Warszawa	38,82
Jakub Węgrecki	Kraków	37,06
Marek Spychała	Warszawa	36,69
Andrzej Kurach	Ryjewo	36,30

Widać, że w bliskim czasie czeka nas ogromny wysyp czterdziestoczwórek.

799. Jest to możliwe. Przedstawimy jedną z możliwych konstrukcji.

Niech a będzie dowolną dodatnią liczbą nieparzystą. Spójrzmy na ciąg

$$a \to 2a \Longrightarrow a+1 \to 2a+2 \to 2a+4 \to a+2 \Longrightarrow 2a+5,$$

w którym pojedyncza strzałka oznacza jedną z dopuszczalnych operacji ($x+2$, $x-2$, $x \cdot 2$, $x/2$), zaś podwójna strzałka ($\Rightarrow$) oznacza wielokrotne dodanie lub odjęcie dwójki, przebiegające monotonicznie przez wszystkie liczby tej samej parzystości, co liczby połączone tą podwójną strzałką. Na przykład dla $a = 7$ mamy ciąg

$$7 \to \overbrace{14 \to 12 \to 10 \to 8}^{\Longrightarrow} \to 16 \to 18 \to \underbrace{9 \to 11 \to 13 \to 15 \to 17 \to 19}_{\Longrightarrow}$$

(jedynie dla $a = 1$ strzałka $2a \Rightarrow a+1$, czyli $2 \Rightarrow 2$ jest „pusta"). W tak określonym ciągu występują wszystkie liczby naturalne z przedziału $[a, 2a+5]$, każda jednorazowo.

Wystarczy teraz określić liczby $a_1, a_2, a_3, \ldots$ wzorem rekurencyjnym $a_1 = 1$, $a_{n+1} = 2a_n + 5$ i zastosować podaną konstrukcję w każdym z przedziałów $[a_n, a_{n+1}]$.

800. Funkcja f jest ciągła i rosnąca, a jej granice przy końcach dziedziny $(0,\infty)$ wynoszą 0 oraz e. Zatem liczba $L = L(a,b)$, dla której $f(L) = 1$, jest jednoznacznie określona. Wykażemy, że $H \leqslant L \leqslant G$ (gdzie $H = \frac{2ab}{a+b}$, $G = \sqrt{ab}$); stąd też wyniknie, że L leży pomiędzy a i b. Wobec ścisłej monotoniczności funkcji f wystarczy dowieść, że $f(H) \leqslant 1 \leqslant f(G)$.

Niech $g(x) = \mathrm{e}^{-1/x}$ dla $x > 0$; jest to funkcja rosnąca. Skoro $H = \frac{2ab}{a+b}$, zatem

(1) $f(H) = \dfrac{\mathrm{e}}{2}\big(g(u)+g(v)\big)$, gdzie $u = \dfrac{2a}{a+b}$, $v = \dfrac{2b}{a+b}$;

$u + v = 2$. Badając znak $g''(x)$, stwierdzamy, że funkcja g jest wklęsła w przedziale $[\frac{1}{2}, \infty)$. Jeżeli więc liczby u, v leżą w tym przedziale, to $g(u)+g(v) \leqslant 2g\big(\frac{u+v}{2}\big) = 2/\mathrm{e}$. Jeśli zaś np. $u < \frac{1}{2}$, rozważamy dwa podprzypadki (pamiętając, że $v = 2 - u$):

gdy $\frac{1}{3} \leqslant u < \frac{1}{2}$: $g(u)+g(v) < g\big(\frac{1}{2}\big) + g\big(\frac{5}{3}\big) = \mathrm{e}^{-2} + \mathrm{e}^{-3/5}$;

gdy $0 < u < \frac{1}{3}$: $g(u)+g(v) < g\big(\frac{1}{3}\big) + g\big(2\big) = \mathrm{e}^{-3} + \mathrm{e}^{-1/2}$;

we wszystkich przypadkach uzyskane wartości nie przekraczają $2/\mathrm{e}$. Otrzymane oszacowanie $g(u)+g(v) \leqslant 2/\mathrm{e}$ pokazuje (zgodnie ze wzorem (1)), że $f(H) \leqslant 1$.

Pozostało do wykazania, że $f(G) \geqslant 1$; do tego użyjemy funkcji $h(x) = \mathrm{e}^{-x} + \mathrm{e}^{-1/x}$, bowiem

$$f(G) = f\Big(\sqrt{ab}\Big) = \frac{\mathrm{e}}{2} \cdot h\left(\sqrt{\frac{a}{b}}\right). \qquad (2)$$

Nietrudno się przekonać, że dla $x > 1$ zachodzi nierówność $h'(x) > 0$, czyli $\mathrm{e}^{-1/x} > x^2\mathrm{e}^{-x}$, równoważna (przez logarytmowanie) nierówności $-1/x > 2\ln x - x$; tę ostatnią nierówność sprawdzamy bez trudu, przenosząc wszystko na jedną stronę i ponownie różniczkując. Zatem istotnie $h'(x) > 0$ dla $x > 1$; stąd $h(x) \geqslant h(1) = 2/\mathrm{e}$ dla $x \geqslant 1$. Ponieważ bez straty ogólności można przyjąć, że $a \geqslant b$, ze wzoru (2) wnosimy, że $f(G) \geqslant 1$. To kończy rozwiązanie.

Skrót regulaminu

Każdy może nadsyłać rozwiązania zadań z numeru n w terminie do końca miesiąca $n+2$. Szkice rozwiązań zamieszczamy w numerze $n+4$. Można nadsyłać rozwiązania czterech, trzech, dwóch lub jednego zadania (każde na oddzielnej kartce), można to robić co miesiąc lub z dowolnymi przerwami. Rozwiązania zadań z matematyki i z fizyki należy przesyłać w oddzielnych kopertach, umieszczając na kopercie dopisek: **Klub 44 M** lub **Klub 44 F**. Można je przesyłać również pocztą elektroniczną pod adresem `delta@mimuw.edu.pl` (preferujemy pliki pdf). Oceniamy zadania w skali od 0 do 1 z dokładnością do 0,1. Ocenę mnożymy przez współczynnik trudności danego zadania: $WT = 4 - 3S/N$, gdzie S oznacza sumę ocen za rozwiązania tego zadania, a N – liczbę osób, które nadesłały rozwiązanie choćby jednego zadania z danego numeru w danej konkurencji (**M** lub **F**) – i tyle punktów otrzymuje nadsyłający. Po zgromadzeniu **44** punktów, w dowolnym czasie i w którejkolwiek z dwóch konkurencji (**M** lub **F**), zostaje on członkiem **Klubu 44**, a nadwyżka punktów jest zaliczana do ponownego udziału. Trzykrotne członkostwo – to tytuł **Weterana.** Szczegółowy regulamin został wydrukowany w numerze 2/2002 oraz znajduje się na stronie `deltami.edu.pl`.